

Anna Pięta-Szawara

"Niezbędnik młodego naukowca",
Teresa Urszula Szmigielska,
Warszawa 2007 : [recenzja]

Polityka i Społeczeństwo nr 6, 151-155

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Anna Pięta-Szawara

**TERESA URSZULA SZMIGIELSKA: NIEZBĘDNIK
MŁODEGO NAUKOWCA
WYD. WSE-I, WARSZAWA 2007, 144 SS.**

Książka Teresy Urszuli Szmigielskiej stanowi praktyczny poradnik metodyczny, przeznaczony przede wszystkim dla studentów studiów wyższych. Choć w zamyśle Autorki została przygotowana zwłaszcza dla słuchaczy Wyższej Szkoły Ekonomiczno-Informatycznej w Warszawie, to jednak z powodzeniem może być również wykorzystywana przez wszystkich młodych naukowców, którzy przygotowują swoje prace dyplomowe bądź pierwsze publikacje. To właśnie dla nich jest istotne, poza kwestiami merytorycznymi, ciągłe doskonalenie umiejętności pisania i znajomość warsztatu badawczego, których znaczenia dla całości pracy naukowej nie można pominąć. Wśród wielu przydatnych w tym zakresie podręczników warto przykładowo wymienić książki: Jadwigi Majchrzak i Tadeusza Mendela *Metodyka pisania prac magisterskich i dyplomowych. Poradnik pisania prac promocyjnych oraz innych opracowań naukowych wraz z przygotowaniem ich do obrony lub publikacji*, Poznań 1999; T. Mendela, *Metodyka pisania prac doktorskich*, Poznań 2002 oraz Tadeusza Wojciechowskiego i Grażyny Doktor *Jak pisać pracę dyplomową – licencjacką i magisterską*, Warszawa 1999. Bardziej ambitni młodzi badacze sięgnąć mogą również do przewodników obcojęzycznych, z których godne uwagi są prace Colina Robsona *How to do a Research Project. A Guide for Undergraduate Students*, Oxford, 2007; Margot Northey, Joan McKibbin, *Making sense. A student's guide to research and writing*, Oxford 2007. Recenzowana pozycja stanowi ich uaktualnienie i uzupełnienie, przede wszystkim w zakresie obowiązujących norm i wzorów stosowania aparatu naukowego oraz zasad wykorzystywania najnowszych źródeł, zwłaszcza katalogów i serwisów elektronicznych.

Praca składa się z siedmiu rozdziałów, tworzących niejako dwie części problemowe. W pierwszej z nich (rozdziały 2, 3 i 4) Autorka przybliżyła czytelnikowi metody gromadzenia i wykorzystywania materiału naukowego, natomiast w drugiej (rozdziały 5, 6 i 7) wyjaśniła zasadnicze zagadnienia metodyczne. Rozdział pierwszy, wstępny, poświęcony został kwestiom podejmowanym przez młodego naukowca jeszcze przed rozpoczęciem właściwego procesu badawczego. Dotyczy wyboru przedmiotu badań i zdefiniowania ich problemu, uwieńczonego sformułowaniem tematu pracy. Wydaje się, że ta część recenzowanego poradnika powinna być nieco bardziej rozbudowana, ponieważ zbyt pobieżnie potraktowano w niej fazę określania (diagnozy) tematu. W praktyce jednak to właśnie odpowiednie sformułowanie problemu podejmowanego w danej pracy, uwzględniające zarówno naukowe, jak i praktyczne przesłanki jego realizacji, ma kluczowe znaczenie dla uzyskania właściwych wyników badań. Poza wskazówkami Autorki odnośnie do wyboru promotora i konieczności sprawdzenia dostępności źródeł warto byłoby więc jeszcze uwzględnić kryteria celowości tematu, zgodności podejmowanej problematyki z zainteresowaniami studenta i wybraną przez niego specjalnością zawodową, potrzebę dostosowania stopnia trudności i zakresu pracy do możliwości intelektualnych młodych naukowców oraz czasu przeznaczanego na jego realizację, czy wreszcie sprawdzenia możliwości zastosowania odpowiednich metod badawczych.

Pewne wątpliwości wzbudza również fragment książki dotyczący gromadzenia materiału naukowego. Zdecydowanie słuszne jest zwrócenie uwagi na potrzebę kompletności, obiektywności i rzetelności Autora przyszłej pracy podczas prowadzonej kwerendy, a także omówienie metody przygotowywania fiszek (notatek z przeczytanych publikacji). Tę kwestię warto byłoby jednakże poszerzyć i uzupełnić, bowiem w poradniku zabrakło wskazania różnych rodzajów notek (bibliograficzne, dokumentacyjne, terminologiczne itp.), a także zasad i form ich sporządzania (sposrządzenia i uwagi własne badacza, zapisy streszczające bądź cytaty). Ponadto w zaprezentowanym przez Autorkę graficznym układzie przykładowej notatki w części nagłówkowej zaznaczono aż trzy oddzielne pola na zapis informacji dotyczących Autora, tytułu pozycji oraz jej danych identyfikacyjnych (s. 14, 15). Powszechnie przyjmuje się jednak, że opis bibliograficzny (metryka) powinien być zapisany w takim układzie, jaki stosuje się w przypisach bądź wykazie bibliografii w publikacjach naukowych. Aby fiszka była dokładniejsza i bardziej czytelna, należy również zaznaczać lewy, wąski margines, na

którym zapisywane są numery stron pozycji, z której pochodzi notka, a niekoniecznie umieszczać je w części przeznaczony na właściwą treść notatki, jak przyjęła to Autorka.

Niezaprzeczalnym natomiast walorem książki T.U. Szmigielskiej jest zaprezentowanie i sklasyfikowanie w przejrzysty sposób zbiorów bibliotecznych wykorzystywanych w każdej pracy o charakterze naukowym. W poszczególnych podrozdziałach krótko wyjaśniono, czym są zarówno wydawnictwa zwarte, jak i ciągłe, a także omówiono, w jaki sposób można z nich korzystać (udostępnianie na miejscu bądź na zewnątrz biblioteki, funkcjonowanie wypożyczalni międzybibliotecznej). Godny uwagi czytelnika jest również rozdział czwarty recenzowanej pozycji, dotyczący źródeł informacji bibliotecznej. Stanowi on zbiór informacji i wskazań, cennych zwłaszcza dla początkujących badaczy, odnośnie do właściwego poszukiwania i odczytywania informacji z katalogów bibliotecznych. W jasny sposób wyjaśniono różnice pomiędzy katalogami alfabetycznymi i rzeczowymi, a także, co szczególnie ważne, zaprezentowano metody pracy z komputerowymi bazami danych na przykładzie programu katalogowego MAK.

W kolejnym fragmencie poradnika Autorka zamieściła szereg porad przydatnych w trakcie wykorzystywania informacji uzyskanych przez Internet. Znajdzie tam więc czytelnik metody sprawdzania haseł, zasady korzystania z czasopism dostępnych w wersji elektronicznej oraz prezentację wyszukiwania potrzebnej pozycji za pośrednictwem katalogu rozproszonego KaRo (łącznie z uzupełnieniem w postaci ilustracji kolejnych ekranów wyszukiwania; s. 38). Korzystanie z KaRo nie jest jak do tej pory szczególnie znaną formą uzyskiwania dostępu do zasobów bibliotek, choć stanowi doskonałe narzędzie pracy (jak zauważyła T.U. Szmigielska w kwietniu 2007 r. można było poprzez tę wyszukiwarke uzyskać dostęp do katalogów 85 polskich bibliotek; s. 37). Równie cenne są wyjaśnienia dotyczące zasad funkcjonowania i udostępniania zbiorów przez Bibliotekę Narodową, korzystania z internetowych serwisów informacyjnych, takich jak: LexPolonica Online, Euromoney Polska S.A. czy Infor Lex.

Trzy ostatnie rozdziały publikacji dotyczą techniki pisania prac dyplomowych. We fragmencie poświęconym redakcji tekstu słusznie wyodrębniono kolejne etapy pisania pracy i wyjaśniono, jakiego rodzaju treści powinny zostać zawarte w poszczególnych jej częściach. Nie zabrakło też miejsca na podkreślenie ważnych, a przy tym niejednokrotnie kontrowersyjnych reguł dotyczących języka prac naukowych

oraz podstawowych zasad ortograficznych stosowanych przy zamieszczeniu dat, nazwisk (zwłaszcza obcojęzycznych), skrótów czy dzieleniu wyrazów. Tę część poradnika Autorka kończy zamieszczeniem uwag na temat konstrukcji pracy oraz uzupełnienia jej niezbędnymi materiałami dodatkowymi, tj. tabelami, tablicami, ilustracjami, fotografiami czy aneksami.

Omawiając aparat naukowy pracy badawczej, wskazano różne możliwości wyboru miejsca umieszczenia przypisów (na końcu strony, rozdziału bądź całej pracy), jednakże pominięto możliwość ich ulokowania bezpośrednio w tekście głównym (tzw. przypisy oksfordzkie). Należy jednak pamiętać, że ta ostatnia metoda cytowania literatury wymaga nie tylko specjalnej konstrukcji samego przypisu, ale również odpowiednio zredagowanej bibliografii. Drobного braku precyzji dopatrzeć się też można w objaśnieniach rodzajów przypisów, wśród których nie wymieniono przypisu dygresyjnego. Zastanawiający jest również fakt, iż Autorka zauważyła, że „w przypisie na początku przytaczamy inicjał imienia lub imion i nazwisko” (s. 70), natomiast we wszystkich podanych przez siebie przykładach stosuje zasadę odwrotną, umieszczając kolejno nazwisko i inicjał imienia (por. s. 68–72).

Cenne i bardzo przydatne są zaprezentowane zasady tworzenia przypisów bibliograficznych dla dokumentów publikowanych na różnego rodzaju nośnikach (CD-ROM, DVD, dyskietki) oraz istniejących w postaci elektronicznej, dla których opis tworzony jest na podstawie danych uzyskanych z ekranu komputera. Skrupulatnie wskazano sposoby oznaczenia miejsca wydania, formę zapisu daty i warunki dostępu, a także przykłady formułowania pełnego opisu wydawnictw zwartych, artykułów, czasopism, aktów prawnych i innych dokumentów dostępnych w wersji elektronicznej. Stosowanie powyższych zasad, pomimo powszechności wykorzystywania tego rodzaju materiałów, wielokrotnie budzi wątpliwości i kontrowersje, dlatego z pewnością warto się z nimi zapoznać.

W swojej książce Autorka umieściła ponadto obszerny aneks, w którym czytelnik odnajdzie przykład właściwie sporządzonej bibliografii, wykaz znaków korektorskich, fragmenty ustawy o prawie autorskim, podstawowe cechy systemu ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System), przykładowe wzory kart tytułowych pracy dyplomowej, tabele i wykresy, a ponadto niejednokrotnie przydatną w pracy naukowej transliterację znaków cyrylickich na łacińskie oraz ważniejsze adresy internetowe.

Recenzowana książka T.U. Szmigielskiej jest publikacją, do której sięgnąć powinni przede wszystkim studenci przygotowujący swoje pierwsze prace licencjackie i magisterskie. Pomimo poczynionych kilku uwag krytycznych stanowić powinna jeden z podstawowych podręczników metodycznych i z całą pewnością przyniesie sporyżytek wszystkim podejmującym wysiłek pisanierozpraw naukowych.